

Received: 11-03-2021

Revised: 10-04-2021

Accepted: 11-05-2021

ผลของกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายและผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของเด็กปฐมวัย

Effects of Elective Therapy on Aggressive Behavior and Academic Achievement of Pre-school Children

จุฑาทิพย์ ประทุมทอง¹

Jutatip Prathoomtong

newsun_who@hotmail.com

อริยา คูหา²

Ariya Kuha

ariyakuha@gmail.com

อาฟีฟี ลาเต๊ะ³

Afifi Lateh

afifi-l@bunga.pn.psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน 2. ศึกษาความถี่ในการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยขณะเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน 3. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเด็กปฐมวัยเมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษา 4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมก้าวร้าว การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนกิตติวิทย์บ้านพรุ จำนวน 17 คน กำลังศึกษาระดับชั้นอนุบาลปีการศึกษา 2562 ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน 3 กิจกรรม ได้แก่ การเล่นบำบัด ศิลปะบำบัด และวรรณกรรมบำบัดเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว แต่ละกิจกรรมจัด 8 ครั้งๆ ละ 45 นาที รวม 18 ชั่วโมง ดำเนินกิจกรรมเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว (SDQ) (2) แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว (3) โปรแกรมการจัดกิจกรรมบำบัดแก้ไข

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Degree of Master in Psychology, Prince of Songkla University

² สาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Psychology, Prince of Songkla University

³ สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Educational Research and Evaluation, Prince of Songkla University

พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation Coefficient ผลการวิจัย พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย หลังการทดลองมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การใช้กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน กล่าวคือ การเล่นบำบัด ศิลปะบำบัด และวรรณกรรมบำบัดต่อเด็กปฐมวัยส่งผลให้การแสดงความถี่ของพฤติกรรมความก้าวร้าวลดลง 3) ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานเด็กปฐมวัยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น จัดอยู่ในระดับดีมาก เมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษา 4) พฤติกรรมก้าวร้าวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ปฐมวัย, กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, พฤติกรรมก้าวร้าว

Abstract

The study aims of this study were 1) to compare the physical aggressive behavior of pre-school children before and after participated in elective activities therapy 2) to monitor the frequency of expression of physical aggressive during the elective activities therapy 3) to study academic achievement using a score criteria of Pre-school Education 4) to study the relationship between academic achievement and aggressive behavior. This research is a quasi-experimental design in nature, at Kittivit Banpru school, 17 pre-school children studying in 2019 were participated in three different elective activities therapy e.i., play therapy, art therapy, and bibliotherapy in order to reduce aggressive behavior. All of each activity set up for 8 times and 45 minutes in each, hence the total were 24 activities and 18 hours was carried out continuously for 12 weeks. The tools comprise of the strength and difficulties questionnaire (SDQ) as well as the aggressive behavior questionnaire and the elective activities therapy to reduce aggressive behavior of pre-school children. Analyzing the data with mean, standard deviation, relative gain score, and Pearson Product Moment Correlation The results revealed that 1) aggressive behavior of the pre-school children who have participated in the elective activities therapy were reduced significantly and statistically at 0.01. 2) These elective activities therapy i.e. play therapy, art therapy, and bibliotherapy favorably led to reduce abated frequency of aggressive behavior. 3) After participated in the elective activities therapy pre-school children have shown an academic progress couple with decrease in aggressive behavior 4) There was a significantly and statistically relationship between aggressive behavior and academic achievement at 0.05

Keywords: pre-school, elective activities therapy, academic achievement, aggressive behavior

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเยาวชนช่วงปฐมวัยว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมากที่สุดเพราะเป็นช่วงวัยของการปูพื้นฐานของพฤติกรรมในอนาคตที่จะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป โดยการเน้นพัฒนาตามจิตพัฒนาการของวัยเด็กที่มักใช้การเล่นเป็นสำคัญ เพราะการเล่น คือ การเรียนรู้ที่ดีที่สุด กิจกรรมประจำวันของเด็กๆวัยนี้จึงควรผ่านการเล่นเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรง ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ผู้วิจัยจึงใช้กิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กให้ลดลง โดยการใช้กิจกรรมบำบัดต่างๆเข้ามาเป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ อาทิเช่น กิจกรรมการเล่นบำบัด กิจกรรมศิลปะบำบัด และวรรณกรรมบำบัด ดังที่ จักรี ออย่าเสียสัตย์ (2556) ได้ศึกษาการนำการเล่นพื้นบ้านไทยมาปรับใช้เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว โดยการละเล่นที่ได้นำมาใช้นั้น สามารถส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 5 ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญาและด้านอารมณ์ ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการปรับพฤติกรรมความก้าวร้าวลงได้จริง นอกจากนั้นการนำกิจกรรมศิลปะบำบัดมาใช้สามารถช่วยปรับลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้เช่นกัน ดังที่ นฤมล พูลเพิ่ม (2556) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมศิลปะในการบำบัดประดาช พบว่าสามารถช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้เพิ่มขึ้นทำให้สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กลงได้ นอกจากนี้การใช้วรรณกรรมบำบัดก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาพัฒนาส่งเสริมให้กับเด็กได้ เพราะวิธีนี้จะทำให้เด็กแสดงความคิดเห็นส่วนตัวออกมาจากการฟังและอ่านวรรณกรรมหรือมีส่วนร่วมในการเล่าวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ อาจมีอุปกรณ์เสริม เช่น หุ่นมือ ตุ๊กตา หรืออื่นๆให้เด็กใช้ประกอบในการเล่าเรื่องด้วยก็ได้ (วรรณพร กองมงคล, 2552)

ดังนั้นกิจกรรมทั้ง 3 นี้จึงเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัย อีกทั้งการทำกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น เพราะกิจกรรมจะช่วยสร้างกระบวนการความคิด ตรรกะ เหตุ

และผล ของเด็กให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และจดจำสิ่งที่ครูสอนได้มากขึ้น โดยที่กิจกรรมที่มีลักษณะของการเล่นเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยและเป็นหลักการสำคัญในการศึกษาของเด็กช่วงปฐมวัยที่ต่างต้องยอมรับว่าเหมาะสมที่สุดที่จะนำมาจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ดีให้กับเด็ก ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญต่อการใช้กิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน อันประกอบไปด้วยกิจกรรมการเล่นบำบัด ศิลปะบำบัด และ วรรณกรรมบำบัด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและไม่มีกระบวนการที่ซับซ้อนมากเกินไป อีกทั้งยังได้ดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรปฐมวัยขั้นพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาการการเรียนรู้จากประสบการณ์ของช่วงวัยเป็นหลัก

ดังนั้นการใช้กิจกรรมการเล่นบำบัด ศิลปะบำบัดและวรรณกรรมบำบัดจะทำให้เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเข้าใจรูปแบบของกิจกรรมได้ง่าย เพื่อให้เด็กได้สำรวจปัญหาภายในใจของตนเองและทำความเข้าใจยอมรับ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างเปิดเผย โดยกระตุ้นจินตนาการ ร่วมกับการแสดงออกให้ได้อย่างเต็มที่ที่เหมาะสม ผ่านการควบคุมดูแล จึงนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน เรียนรู้และเข้าใจเหตุการณ์ สถานการณ์ต่างๆได้ดี และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อย่างชาญฉลาด ที่เด็กปฐมวัยต้องเรียนในห้องเรียนจริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน
2. เพื่อศึกษาความถี่ในการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยขณะเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษาปฐมวัย
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมก้าวร้าว

สมมุติฐาน

1. การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยได้
2. ความถี่ในการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยลดลงเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน
3. การใช้กิจกรรมบำบัดแบบผสมผสาน สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเด็กปฐมวัยสูงกว่าร้อยละ 70
4. พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นิยามศัพท์

กิจกรรมบำบัด หมายถึง กระบวนการที่ถูกนำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยน ละ เลิกการแสดงออก ซึ่งความก้าวร้าวให้ลดลง ช่วยลดความกดดันภายในจิตใจ และสร้างความสมดุลทางด้านอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าว ในขณะที่เดียวกันเสริมสร้างพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้มาแทนที่ ประกอบด้วย

1) การเล่นบำบัด (Play Therapy) คือ การจัดกิจกรรมด้วยของเล่น โดยผ่านจินตนาการของเด็กที่ผู้วิจัยและคุณครูที่เลี้ยง เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมการเล่นโดยไม่มีการชักจูง ประกอบด้วยการเล่นเครื่องเล่นสนาม (สุญญ์น้ำ สุญญ์ทราย ชิงช้า รถไฟสนาม) และของเล่นที่สามารถแตกหักได้ (ตัวต่อไม้ ตัวต่อพลาสติก ห่วงไม้ เครื่องดนตรี ลูกบอล) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้กิจกรรมการเล่นบำบัด ประกอบด้วย ตัวต่อแสนสนุก ร้อยบล็อกร้อยใจ ชิงช้าน้ำใจ กระบะน้ำ กระบะทรายผจญภัย ตุ๊กตาเพื่อนเรา วงดนตรีหุ่นน้อย สไลด์เดอร์แสนสนุก รถไฟป๊อปปี้ ปู้น รวมทั้งหมด 8 กิจกรรม

2) ศิลปะบำบัด (Art Therapy) คือ การจัดกิจกรรมศิลปะเข้ามาช่วยในการส่งเสริมจินตนาการ การยอมรับและชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น ฝึกการรอคอย และสร้างสมาธิในขณะทำงานศิลปะ และในการวิจัยครั้งนี้ใช้

กิจกรรมศิลปะบำบัด ประกอบด้วย พิมพ์ภาพด้วยฝ่ามือ ปะติดของหนู ประดิษฐ์สร้อยคอร้อยรัก ภาพวาดของหนู กรอบรูป บ้านนี้มีรัก สมาชิกรถไฟเพื่อนเรา จุ่มสีต้นไม้ของเรา และ ระบายสีโรงเรียนของเรา รวมทั้งหมด 8 กิจกรรม

3) วรรณกรรมบำบัด (Bibliotherapy) คือ การนำเรื่องเล่า นิทานมาร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะ การฟัง และกระตุ้นความคิด การพัฒนาการคิดเชิงเหตุผลและความเข้าใจในการแสดงพฤติกรรม ผ่านเนื้อหาและรูปภาพของ นิทาน ประกอบด้วยการเล่านิทาน และการฟังนิทานต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้นิทานด้วยกัน 2 เรื่อง ประกอบด้วย นิทานเรื่อง หนูหนีไม่หนีใจ และ นิทานเรื่อง ไก่ย่างแสนอร่อย โดยที่นิทานแต่ละเรื่องจะใช้ในการจัดกิจกรรม 4 ครั้ง โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ เล่า 2 ครั้ง และ ให้กลุ่มเป้าหมายช่วยกันเล่านิทาน รวมทั้งหมด 8 กิจกรรม

พฤติกรรมก้าวร้าว หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของเด็กปฐมวัยที่แสดงออกสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก คับข้องใจผ่านการกระทำทั้งทางร่างกาย และทางวาจา โดยที่มีเจตนาที่จะทำให้อีกผู้หนึ่งได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่อยู่ที่โรงเรียน ซึ่งประเมินโดยใช้แบบ คัดกรองพฤติกรรมก้าวร้าว (SDQ) ที่ดัดแปลงมาจาก แบบประเมินของสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว หมายถึง การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในขณะที่กำลังเข้าร่วมกิจกรรมแนว ผสมผสาน ไปจนตลอดทั้งวันที่ได้จัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง โดยแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจาก แนวคิดของ Essa (อ้างถึงใน ญาณิ เหล่าวิริยะรัตน์, 2552) โดยแบ่งเป็น 5 พฤติกรรม คือ พฤติกรรมก้าวร้าวและต่อต้านสังคม พฤติกรรมก่อกวน พฤติกรรมชอบทำลายพฤติกรรมทางอารมณ์และพึ่งพาผู้อื่น และ ความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและ กิจกรรมในโรงเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสามารถทางปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้และได้รับการฝึกฝนมาแล้ว ในการวิจัย ครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการสอบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรการเรียน การสอนของโรงเรียนกิตติวิทย์บ้านพุ จาก 5 วิชา คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ วิชาสร้างเสริม ประสิทธิภาพชีวิต และ สร้างเสริมลักษณะนิสัย มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ด้านความรู้

1.1 ทำให้ได้ทราบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กิจกรรมการบำบัดแนวผสมผสานส่งผลลดพฤติกรรม ก้าวร้าวในเด็กได้เพียงใด

1.2 ทำให้ได้ทราบว่าเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการบำบัดแนวผสมผสานสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างชาญฉลาดได้อย่างไร

1.3 การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานสามารถส่งเสริมศักยภาพทางการเรียนในเด็กปฐมวัยได้ และช่วย ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างชาญฉลาดในเด็กให้เพิ่มมากขึ้นอย่างไร

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 ทำให้ครูผู้สอนได้องค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้

2.2 เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานหรือเป็นแนวทางในการดูแลเด็กสำหรับผู้ดูแลเด็กอย่าง ใกล้ชิด เช่น ผู้ปกครอง หรือ ครูผู้สอน เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กปฐมวัย

2.3 เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการใช้กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานสำหรับดูแลเด็กปฐมวัย ให้หลากหลายและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบคัดกรองพฤติกรรมก้าวร้าวที่ได้จากครูและผู้ปกครองประเมินแบบคัดกรองพฤติกรรมก้าวร้าว (SDQ) ก่อนดำเนินการ เพื่อคัดกรองกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน ทดลอง
2. ระยะเวลาในการทดลองผู้วิจัยดำเนินการทดลองเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้งๆ ละ 45 นาที ในทุกวันอังคาร และ วันพฤหัสบดี รวมระยะเวลาในการทดลองทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง
3. หลังการทดลองนำแบบคัดกรองพฤติกรรมก้าวร้าว (SDQ) ที่ได้จากครูและผู้ปกครอง บันทึกอีกครั้ง และนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มาบันทึกหลังจากเสร็จการทดลอง ทั้งนี้ในทุกๆ ครั้งขณะดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยบันทึกผลการสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก้าวร้าวด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว และสรุปผลคะแนนออกมาเป็นความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวของทุกกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวฉบับครูและผู้ปกครองประเมิน (SDQ) ที่ได้จากการบันทึกก่อนเข้าโปรแกรม (Pretest) และหลังการเข้าโปรแกรม (Posttest) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. คะแนนความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ที่ได้จากการบันทึกขณะทำกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean)
3. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ได้จากการสอบปลายภาค นำมาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษาระดับปฐมวัย ที่กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้

มากกว่า 80	คะแนน	ดีมาก
70 - 79	คะแนน	ดี
60 - 69	คะแนน	พอใช้
50 - 59	คะแนน	ควรพัฒนา
4. เปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์โดยใช้สถิติ t – test (Dependent)
5. วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พฤติกรรมก้าวร้าวหลังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วย Pearson Correlation Coefficient

ผลการวิจัย

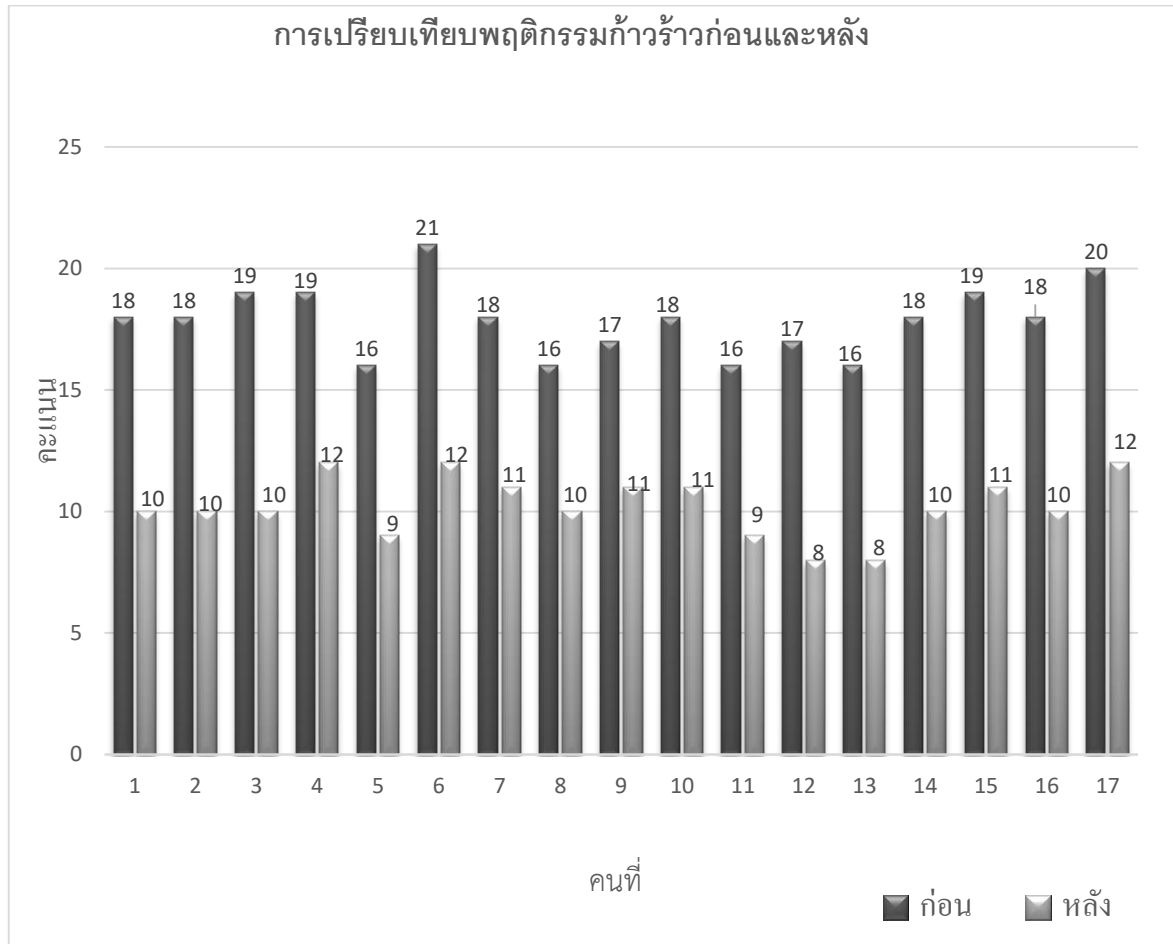
1. การเปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าว ก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานของเด็กปฐมวัย

ตารางที่ 1 คะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว ก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดของเด็กปฐมวัย

พฤติกรรมก้าวร้าว	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ก่อนทดลอง	17	17.88	1.74	- 25.17	.00
หลังทดลอง	17	10.23	1.25		

** นัยสำคัญที่ระดับ .01

ข้อมูลจากตารางที่ 4 พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการจัดกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 17.88 (S.D. = 1.74) จัดอยู่ในระดับเสี่ยง/มีปัญหา และหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการจัดกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานของเด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 10.23 (S.D. = 1.23) จัดอยู่ในระดับปกติ พฤติกรรมก้าวร้าวหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการจัดกิจกรรมบำบัดของเด็กแตกต่างกันและ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถนำเสนอข้อมูลกลุ่มตัวอย่างได้ดังกราฟ

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าวก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานของเด็กปฐมวัย

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวทั้ง 5 ประเภท ของเด็กปฐมวัย

การศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยที่บันทึกและประมวลการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวของกิจกรรมที่จัดทั้ง 24 ครั้ง/กิจกรรม เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ๆละ 2 ครั้ง ครั้งละ 45 นาที รวมเวลาทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง

ตารางที่ 2 ความถี่ของ 5 กลุ่มพฤติกรรมก้าวร้าวที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานแบบรายครั้ง

ครั้งที่	ข้อมูลความถี่ของ 5 กลุ่มพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย																		
	พฤติกรรมก้าวร้าวและต่อต้านทางสังคม			พฤติกรรมก่อกวน			พฤติกรรมชอบทำลาย			พฤติกรรมทางอารมณ์และพึ่งพาผู้อื่น				การให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมโรงเรียน					
	ทำร้ายผู้อื่น	ไม่แบ่งปันสิ่งของ	ไม่ให้ความร่วมมือ	ก่อกวนผู้อื่น	วิ่งไปมา	ขว้างปาสิ่งของ	ฉีกหนังสือสมุด	ทำของหล่น	ทำลายชิ้นงานผู้อื่น	ร้องไห้เสียงดัง	ทำปากยื่น	ดูดนิ้ว	ทำตัวติดกับผู้อื่น	เรียกร้องความสนใจ	ไม่เข้าร่วมเมื่อมีกิจกรรม	ไม่เล่นกับผู้อื่น	เงินอายเมื่อทำกิจกรรม	พูดน้อย	มีความสนใจสนใจ
1	1	1	3	3	3	0	0	0	1	0	0	0	2	3	2	2	2	7	5
2	1	3	2	3	2	0	2	0	1	0	0	2	2	2	2	2	2	7	5
3	1	2	0	3	3	1	0	0	0	0	0	0	3	3	2	2	2	7	5
4	2	1	0	2	2	0	0	2	0	1	0	0	2	2	2	2	2	7	5
5	1	0	3	2	2	1	1	0	2	0	0	1	3	2	2	0	2	7	5
6	0	3	0	2	3	1	2	0	0	0	0	0	2	2	1	0	0	0	3
7	1	2	0	2	0	1	0	2	0	2	0	0	2	0	1	2	0	0	3
8	1	2	2	3	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	2	0	1	0	3
9	2	0	0	2	2	0	2	0	0	0	0	2	2	0	2	1	0	0	3
10	2	0	0	3	2	0	0	2	0	0	0	0	3	0	0	0	0	2	2
11	0	2	2	2	2	0	0	0	2	0	0	0	2	1	0	2	1	2	2
12	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2	2	0	0	1	2	2
13	0	3	0	0	2	1	1	1	0	1	0	0	2	0	2	0	1	2	2
14	2	0	1	0	0	0	0	1	2	2	0	0	2	1	0	0	0	2	2
15	0	1	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	0	2	2
16	1	0	0	0	2	0	0	2	0	1	0	0	2	0	0	1	0	0	2
17	0	2	0	0	3	1	0	0	2	1	0	0	2	1	1	0	0	0	2
18	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	2
19	0	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	2
20	0	0	0	1	2	0	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	2
21	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2

ครั้งที่	ข้อมูลความถี่ของ 5 กลุ่มพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย																		
	พฤติกรรมก้าวร้าวและต่อต้านทางสังคม			พฤติกรรมก่อกวน			พฤติกรรมชอบทำลาย			พฤติกรรมทางอารมณ์และพึ่งพาผู้อื่น				การให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมโรงเรียน					
	ทำร้ายผู้อื่น	ไม่แบ่งปันสิ่งของ	ไม่ให้ความร่วมมือ	ก่อกวนผู้อื่น	วิ่งไปมา	ขวางปาลังของ	ฉีกหนังสือสมุด	ทำของหล่น	ทำลายชิ้นงานผู้อื่น	ร้องไห้เสียงดัง	ทำปากยื่น	ดูหมิ่น	ทำตัวติดกับผู้อื่น	เรียกร้องความสนใจ	ไม่เข้าร่วมเมื่อมีกิจกรรม	ไม่เล่นกับผู้อื่น	เงินอายเมื่อทำกิจกรรม	พูดน้อย	มีความสนใจสนใจ
22	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
23	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
24	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
รวม	15	25	13	33	36	8	8	14	10	11	0	7	43	21	20	15	17	47	67
รวม ทั้ง หมด	53			77			32			82				166					
คิด เป็น %	12.93			18.78			7.80			20.00				40.49					

จากตารางที่ 2 แสดงผลรวมความถี่ของ 5 กลุ่ม พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยขณะเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน เมื่อเสร็จกิจกรรมทั้ง 24 ครั้ง ความชุกของพฤติกรรมก้าวร้าวที่มีมากที่สุดคือ พฤติกรรมการให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมในโรงเรียน จำนวน 166 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 40.49 รองลงมาคือ พฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์และพึ่งพาผู้อื่น จำนวน 82 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.00 พฤติกรรมก่อกวน จำนวน 77 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.78 พฤติกรรมต่อต้านสังคม จำนวน 53 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 12.93 และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมชอบทำลายสิ่งของ จำนวน 32 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.80 และสังเกตได้ว่าความถี่ของพฤติกรรมตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 24 ความชุกของพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างเห็นได้ชัด

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยเมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษาระดับปฐมวัย
ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานของเด็กปฐมวัย

ตารางที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัย หลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานของเด็กปฐมวัย (รายวิชา) เมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษาระดับปฐมวัย

คนที่	คะแนนรายวิชาที่สอบ					รวม (100)	เทียบ เกณฑ์
	ภาษาไทย (20)	คณิตศาสตร์ (20)	ภาษาอังกฤษ (20)	สร้างเสริม ประสบการณ์ ชีวิต (20)	สร้างเสริม ลักษณะ นิสัย (20)		
1	16.50	16.00	16.00	18.00	17.00	83.50	ดีมาก
2	19.00	17.50	17.00	20.00	17.50	91.00	ดีมาก
3	18.00	17.50	17.50	20.00	16.00	89.00	ดีมาก
4	16.00	15.00	17.00	20.00	18.50	86.50	ดีมาก
5	19.00	19.00	18.00	20.00	20.00	95.00	ดีมาก
6	12.00	16.00	18.00	18.00	15.00	79.00	ดี
7	12.00	14.00	18.00	18.00	16.00	78.00	ดี
8	12.50	13.00	18.00	18.00	17.00	78.50	ดี
9	10.50	11.00	10.50	15.00	16.00	63.00	พอใช้
10	11.00	11.00	14.00	17.00	17.00	70.00	ดี
11	18.00	19.50	18.00	20.00	20.00	95.50	ดีมาก
12	18.00	18.00	18.00	20.00	20.00	94.00	ดีมาก
13	14.50	15.50	18.00	20.00	18.50	86.50	ดีมาก
14	15.00	15.00	18.00	20.00	18.50	86.50	ดีมาก
15	13.00	13.00	14.00	17.00	16.00	73.00	ดี
16	18.00	18.00	18.00	20.00	18.00	92.00	ดีมาก
17	18.00	17.50	16.50	20.00	17.00	89.00	ดีมาก
$\bar{X}$	15.34	15.67	16.70	18.88	17.53	84.12	ดีมาก
คิด เป็น %	76.70 (ดี)	78.35 (ดี)	83.50 (ดีมาก)	94.40 (ดีมาก)	87.65 (ดีมาก)	84.12	ดีมาก

ข้อมูลจากตารางที่ 3 เด็กปฐมวัยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนการศึกษาระดับปฐมวัย จัดอยู่ในระดับดีมากโดยสาระการเรียนรู้ที่เด็กปฐมวัยได้คะแนนสูงสุดคือ สาระการเรียนรู้สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เท่ากับ 18.88 คะแนน คิดเป็น 94.40 % อยู่ในระดับ ดีมาก รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้สร้างเสริมลักษณะนิสัย เท่ากับ 17.53 คะแนน คิดเป็น 87.65 % อยู่ในระดับ ดีมาก สาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 16.70 คะแนน คิดเป็น 83.50 % อยู่ในระดับ ดีมาก สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 15.67 คะแนน คิดเป็น 78.35 % อยู่ในระดับ ดี และน้อยที่สุดคือ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย 15.34 คะแนน คิดเป็น 76.70 % อยู่ในระดับดี คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 84.12 คะแนน จัดอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 70 ตามสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้

4. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมก้าวร้าวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัย

ตัวแปร	1	2
1.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	-	-.510
2.พฤติกรรมก้าวร้าว	-	-

ผลจากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานส่งผลให้พฤติกรรมก้าวร้าวลดลง และในทางตรงกันข้ามช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยสูงขึ้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัย สามารถอภิปรายตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 กล่าวว่า “การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยได้” ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง เห็นได้จากการก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ที่ 17.88 ซึ่งอยู่ในระดับ เสี่ยง/มีปัญหา และภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม มีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ที่ 10.23 อยู่ในระดับปกติ สมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะก่อนการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และศึกษาพฤติกรรมโดยรวมของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างที่มักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมาที่ต้องการสนองความต้องการของตนเองโดยยึดตนเองเป็นตัวตั้ง นอกจากนี้ กิจกรรมที่นำมาปรับแก้พฤติกรรมก้าวร้าวได้ผ่านการพิจารณาคุณภาพและความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดขึ้นเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงที่พัฒนาการฝึกกล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ฝึกสมาธิในการฟังและการปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ ได้ใช้จินตนาการและการตัดสินใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย และแตกต่างกันไป ฝึกเรียนรู้การสร้างปฏิสัมพันธ์ และการปรับตัวเข้าหากัน เพื่อลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้มากขึ้น ผ่านกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ การเล่นบำบัด ศิลปะบำบัด และวรรณกรรมบำบัด ที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วว่าเหมาะสมสำหรับช่วงวัยของเด็กปฐมวัย ผลจากการได้เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมแบบผสมผสานทั้งสามสามารถช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสังเกต และการจดจำที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานในชั้นเรียนของเด็กปฐมวัยให้มีพฤติกรรมที่ออกมา ทั้งนี้ผลจากการวัดกิจกรรมการเล่นบำบัดครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และศึกษาพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยโดยได้บูรณาการจากหลักการต่างๆ เช่น จากจิตวิทยาการเล่น จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาเด็ก ตลอดจนศึกษาธรรมชาติการเล่นของเด็กปฐมวัย จึงส่งผลให้ เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลดละพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ วรรกัญ รัตนพันธ์ (2559) ศึกษา กิจกรรมการเล่นบำบัดแบบเด็กเป็นศูนย์กลางต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กชั้นประถมศึกษาตอนปลาย พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวในช่วงก่อน-หลังการทดลองและช่วงติดตามผลแตกต่างกัน และ พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวในช่วงหลังการทดลองและช่วงติดตามผล ลดลงกว่ากลุ่มควบคุม จึงเห็นได้ว่า การใช้โปรแกรมกลุ่มการเล่นบำบัดแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัชนิกร ชะตางาม (2560) ศึกษาการสร้างสรรคศิลปะสื่อผสมพื้นที่แห่งความสุข กรณีศึกษาศิลปะบำบัด เพื่อพัฒนาสมาธิในเด็กสมาธิสั้น โดยใช้เครื่องมือการคัดกรองเด็กสมาธิสั้นผ่านการวาดภาพระบายสี และการลงมือทำงานศิลปะตามทฤษฎีศิลปะบำบัด พบว่าศิลปะบำบัดทั้ง

สามแบบ ได้แก่ การวาดภาพตามใจฉัน การวาดภาพมันดาลา การวาดภาพด้วยสี สามารถพัฒนาสมาธิ ก่อให้เกิดจินตนาการ ได้เป็นอย่างดี และเด็กสมาธิสั้นสามารถเล่นกับเพื่อนคนอื่น และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากการเล่นชิ้นงานศิลปะสื่อผสม นอกจากนี้ เนตรชนก รักกาญจน์ (2558) ที่ศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย พบว่า หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีความคงทนของ ทักษะทางสังคมแตกต่างกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการใช้กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน ครั้งนี้จึงสามารถช่วยส่งเสริมการปรับพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กปฐมวัยได้

สมมติฐานข้อที่ 2 กล่าวว่า “**ความถี่ในการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยลดลงเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน**” ผลจากการวิจัย พบว่า กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน ทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ การเล่นบำบัด ศิลปะบำบัด และวรรณกรรมบำบัด ส่งผลต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กปฐมวัยได้ กล่าวคือ เด็กปฐมวัยมีการแสดงพฤติกรรมความก้าวร้าวทางกาย การขว้างปาสิ่งของ การกัด ทบ ตี ผู้อื่น การทำลายข้าวของลดลงตลอดจน การแสดงออกทางวาจาก็ลดลง อาทิเช่น การกล่าวโทษหรือว่าร้ายผู้อื่น แต่ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสร้างพฤติกรรมทดแทนขึ้นมาได้ เช่น การกล่าวชื่นชม และรับฟังผู้อื่น การกล่าวขอบคุณเมื่อได้รับการชมเชยหรือได้รับสิ่งของ และการกล่าวขอโทษเมื่อตนเองกระทำความผิด ดังนั้นสมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน โดยที่การเกิดความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยลดลงเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น โดยกิจกรรมที่สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากที่สุด คือ กิจกรรมการเล่นบำบัด รองลงมาคือ ศิลปะบำบัด และกิจกรรมที่ลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้น้อยที่สุดคือ กิจกรรมวรรณกรรมบำบัด สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการเล่นบำบัด ส่งผลต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยได้มากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากกิจกรรมการเล่นบำบัดเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ทางด้านสังคม เพราะช่วยสร้างบรรยากาศในการได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและเด็กได้ออกกำลังกายได้ เคลื่อนไหว กระโดด โดดเต็น ได้พัฒนาการเดิน การวิ่ง การปีนป่าย ส่งผลให้กล้ามเนื้อได้รับการกระตุ้น ได้เคลื่อนไหวและได้ปล่อยพลังงาน จึงอาจจะเบี่ยงเบนพฤติกรรมจากที่ไม่พึงประสงค์เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ ได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกัน มีการรับรู้ข้อตกลง กฎระเบียบที่ต้องเรียนรู้ขอบเขตของตนเองและของผู้อื่น รวมไปถึงการคำนึงถึงการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน รู้จักการแบ่งปัน การรอคอย การเคารพในความคิดเห็นที่เห็นต่างไปจากตนเอง และที่สำคัญยิ่งคือเกิดการเรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหา กิจกรรมบำบัดที่ได้จัดให้เล่นตามธรรมชาติ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้แสดงพฤติกรรมของตนเองออกมาอย่างอิสระ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์กำกับและดูแลความเรียบร้อย ปลอดภัย จึงส่งผลต่อกระบวนการคิด การตัดสินใจด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น จึงทำให้กิจกรรมการเล่นบำบัดเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาตนเองและลด ละ พฤติกรรมก้าวร้าวได้ดี สอดคล้องกับ วลัยภรณ์ สิงห์น้อย (2556) ที่ศึกษา ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาเขาวนอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า หลังการจัดกิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มดีกว่าก่อนการจัดกิจกรรม โดยเขาวนอารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง ด้านการควบคุมจัดการอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม ด้านความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และด้านทักษะทางสังคมมีการพัฒนาขึ้น การที่กิจกรรมวรรณกรรมบำบัดส่งผลต่อความถี่ในการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมากที่สุดอาจเป็นเพราะสมาธิในการรับฟังของเด็กปฐมวัยมีน้อยเมื่อเทียบกับเด็กในช่วงวัยที่โตกว่า ทำให้การรับฟังเพื่อจับประเด็นทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร และบริบทในการเล่าในที่นี้คือผู้วิจัยของผู้เล่าก็มีความสำคัญต่อแรงจูงใจในการตั้งใจฟังของเด็ก หากผู้เล่าไม่น่าดึงดูดใจ และไม่มีวาทศิลป์ในการเล่าเรื่อง จะส่งผลให้ความน่าสนใจของเรื่องที่เล่าลดลง ดังนั้นผู้เล่าควรที่จะมีความเข้าใจในเนื้อหาของวรรณกรรมอย่างถ่องแท้ เช่น การใช้น้ำเสียง สูง ต่ำ และทำท่าทางประกอบในการเล่า จะทำให้กิจกรรมวรรณกรรมบำบัดน่าสนใจมากขึ้น ผลจากการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับ เนตรชนก รักกาญจน์ (2558) ที่ศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ระหว่างก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน และความคงทนของทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัด

ประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเด็กปฐมวัยมีความคงทนของ ทักษะทางสังคมแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 3 กล่าวว่า “การใช้กิจกรรมบำบัดแนวผสมผสาน สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเด็กปฐมวัยสูงกว่าร้อยละ 70” ผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเด็กปฐมวัยสูงขึ้น โดยหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 84.12 (ระดับดีมาก) สมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในกระบวนการการจัดกิจกรรม เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างการเรียนรู้ต่างๆอย่างเหมาะสม อาทิเช่น กิจกรรมการร้อยลูกปัด กิจกรรมปะติด หรือการฝึกใช้กรรไกรในการสร้างชิ้นงาน และกิจกรรมการเล่น ทั้งในสนามและการต่อของเล่นในห้องเรียน สามารถส่งเสริมทักษะการคิด การแก้ปัญหา ฝึกการทรงตัว นอกจากนั้นในกิจกรรมการเล่นบำบัด กิจกรรมศิลปะบำบัด และกิจกรรมวรรณกรรมบำบัด สามารถพัฒนาระบบประสาทและสมองของเด็กปฐมวัยให้สามารถใช้จินตนาการในการสร้างแบบจำลองโดยใช้ของเล่น การสังเกต การคิด การเลือกใช้สีในการสร้างผลงาน การฝึกทักษะการฟัง และการใช้ความสามารถทางภาษา การได้รับรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ทั้งหมดนี้ส่งผลต่อการถ่ายโยงพฤติกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้ได้ดีขึ้นทำให้เด็กมีทักษะในการคิดและวิเคราะห์ รู้จักการเชื่อมโยง สามารถจดจำเนื้อหาที่เรียนในห้องเรียน นำมาประยุกต์ใช้ทั้งในนอกห้องเรียนได้จริง และถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ผ่านการเล่าเรื่องหรือโต้ตอบ เนื้อเรื่องที่กำลังพูดถึงได้อย่างต่อเนื่อง อันอาจเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย สอดคล้องกับ ฉันทิตา สนิทราทร เวชมงคล (2561) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการเล่นบำบัดเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยที่มีภาวะสมาธิสั้น ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า โปรแกรมการเล่นบำบัดที่ใช้ทฤษฎีการเล่นบำบัดแบบเด็กเป็นศูนย์กลางเป็นหลัก ร่วมกับการใช้การเล่นที่มีความเหมาะสมต่อการเสริมสร้างการคิดเชิงบริหารโดยรวมและรายองค์ประกอบ การคิดเชิงบริหาร และ สมาธิโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนทดลองและกลุ่มควบคุม จึงสะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมมีผลทำให้การคิดเชิงบริหารและสมาธิของเด็กเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น วลีสินี เวทย์วิชานันท์ และ วาระดี ชาญวิรัตน์ (2562) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะพัฒนาความสามารถในการจดจ่อตั้งใจทำงานของเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ที่มีภาวะสมาธิสั้น พบว่าความสามารถในการจดจ่อตั้งใจทำงานของเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ที่มีภาวะสมาธิสั้น หลังการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น วาสนา บัวศรี, อลงกต ภูมิสายคร, ประวิทย์ สิมมาทัน และขุนเพชร ใจปันทา (2552) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนทางการเรียนสาระการเรียนรู้หน่วยธรรมชาติรอบตัวของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ระหว่างการเล่านิทานจากหนังสือภาพและการเล่านิทานโดยสื่อการ์ตูนแอนิเมชั่น 2 มิติ พบว่าการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมเสริมประสบการณ์สาระการเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเล่านิทาน 2 รูปแบบ มีความรู้ความเข้าใจก่อนการเรียน มีความรู้ความเข้าใจไม่แตกต่างกัน โดยนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเล่านิทาน ด้วยแอนิเมชั่น 2 มิติ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเล่านิทานด้วยสื่อหนังสือภาพ และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเล่านิทาน 2 รูปแบบมีคะแนนความคงทนแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเล่านิทานสื่อแอนิเมชั่น 2 มิติ มีคะแนนความคงทนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเล่านิทานสื่อหนังสือภาพ

สมมติฐานข้อที่ 4 กล่าวว่า “พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน”

ผลจากการวิจัย พบว่า พฤติกรรมก้าวร้าวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยมีความสัมพันธ์ทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานแล้ว เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมก้าวร้าวที่ลดลง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนาสูงขึ้น สมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน ที่เป็นเช่นนี้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในกระบวนการการจัดกิจกรรมทั้ง 3 ได้แก่ กิจกรรมการเล่นบำบัด กิจกรรมศิลปะบำบัด และกิจกรรมวรรณกรรมบำบัดนั้น สามารถปรับลด

พฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กปฐมวัยได้ เช่น พฤติกรรมการทำลายสิ่งของ การพูดว่าผู้อื่น การพืงพืงหรือยึดติดกับผู้อื่น การอยู่ไม่นิ่ง และการไม่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น ไม่เพียงแต่การปรับลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เท่านั้น การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานยังสามารถเพิ่มพฤติกรรมอันพึงประสงค์ให้มากยิ่งขึ้น เช่น การกล่าวชมผลงานของตนเองและผู้อื่น การกล้าแสดงออกและมีความสุขเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม การจดจำบทสนทนาและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานยังส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบความคิดแบบอิงรูปแบบ ความเป็นจริงให้แก่เด็กได้ ทำให้เมื่อเด็กต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้จริงในห้องเรียน สามารถจดจำเนื้อหาที่ครูผู้สอนได้สอนได้ดี และจดจำได้ยาวนานขึ้น และเมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้าเกิดขึ้น เด็กจะสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ด้วยตัวเอง และสามารถขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ได้ดีมากขึ้น เรียนรู้ที่จะยอมรับคำตอบที่ได้ ภายหลังจากการแก้ปัญหาแล้ว ลดการปฏิเสธปัญหาและยอมรับกับสิ่งที่เกิดได้ดีขึ้น นอกจากนี้ การฝึกความพร้อมในการเล่า นิทานแบบช่วยกันเล่า จะช่วยส่งเสริมทักษะด้านการฟังให้กับเด็กได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดในการสรุป ความ การตีความหมายในเนื้อหาต่างๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เด็กมีสมาธิและมีความพร้อมในการ เรียนที่สูงขึ้น มีวุฒิภาวะและความสามารถทางปัญญาจากการได้รับการกระตุ้นความสามารถ เช่น ทักษะการคิดการใช้เหตุผล การพัฒนาระบบการแก้ปัญหา มีความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ นิศารัตน์ อิศระมนโรส (2552) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเล่านิทานแบบไม่จบเรื่อง ที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กวัยอนุบาล 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ พฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ และพฤติกรรมทางจริยธรรม ด้าน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เด็กวัยอนุบาล กลุ่มทดลองใช้กิจกรรมการเล่านิทานแบบไม่จบเรื่อง ส่วนกลุ่มควบคุมใช้กิจกรรมการเล่านิทานแบบปกติ พบว่า หลังการทดลอง เด็กที่ได้รับการใช้กิจกรรมการเล่านิทานแบบไม่จบ เรื่อง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานแบบปกติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 ผู้ใช้โปรแกรมควรมีความรู้ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมในชั้นเรียนที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัย เพื่อดึงดูดความสนใจในการจัดกิจกรรม
- 1.2 ผู้ใช้โปรแกรมควรมีความรู้เกี่ยวกับการสอนปฐมวัยเพื่อเข้าใจในพฤติกรรมธรรมชาติของเด็กในช่วงวัยนี้เพื่อส่งเสริมให้สามารถใช้กิจกรรม โปรแกรมหรือสามารถนำโปรแกรมพัฒนาเพิ่มเติมได้
- 1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่ากิจกรรมของเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากที่สุดคือ วรรณกรรมบำบัด ดังนั้นผู้ใช้โปรแกรมควรเลือกวรรณกรรมให้หลากหลายมากขึ้น และอาจจะนำเสนอให้หลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้หุ่นมือ หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อส่งเสริมแบบอย่างของพฤติกรรมนั้นๆจากตัวละครเพื่อให้เด็กเกิดจินตนาการ แยกแยะ และจำแนก พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติตามตลอดจนตระหนักถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ไม่ควรปฏิบัติ
- 1.4 การจัดกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายในเด็กปฐมวัย หากสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในคาบการเรียนการสอนได้จริง ช่วยให้คาบเรียนมีความน่าสนใจมากขึ้น และยังช่วยปรับลดพฤติกรรมการเรียนรู้ และบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียนมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ในการจัดกิจกรรมบำบัดแนวผสมผสานต่อพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายในเด็กปฐมวัยควรมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความหลากหลายที่น่าสนใจของกิจกรรม เช่น กิจกรรมการเล่น ควรมีการละเล่นต่างๆ เข้ามาเพิ่มเติม อย่างเช่น กิจกรรมการเล่นของไทย เช่น แม่จ้อย อีโมญซ่อนผ้า หรือ กิจกรรมกระดาน เช่น เกมบิงโก เกมเศรษฐี กิจกรรมการกล้าแสดงออก อย่างการร้องเพลง การเต้นประกอบเพลงต่างๆ ในกิจกรรมศิลปะ เพิ่มเติมกิจกรรมที่สามารถแทรกการ

ทดลองวิทยาศาสตร์เข้าไปได้ เช่น การทำสบู่ การผสมของสี การดูดสีหรือการทำผ้าผ้ามัดย้อม และในกิจกรรมการเล่านิทาน ใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้น้ำเสียงที่แสดงออกตามสภาวะอารมณ์ต่างๆของตัวละคร เข้ามาจะช่วยให้กิจกรรมมีความน่าสนใจมากขึ้น

2.2 ควรมีการติดตามผลเพื่อนำไปขยายผลสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียนในชั้นเรียนต่อไปเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี และมีการแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสมขึ้น กระตุ้นการยอมรับตนเองและผู้อื่น เสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่านการทำกิจกรรม

บรรณานุกรม

- จักรี ออย่าเสียสัตย์. (2556). ผลของการจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยใช้เกมการเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนประถมศึกษา (ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ฉันทิดา สนิทนราทร เวชมงคลกร. (2561). การพัฒนาโปรแกรมการเล่นบำบัดเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงบริการของเด็กปฐมวัยที่มีภาวะสมาธิสั้นในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- ญาณี เหล่าวิริยะรัตน์. (2552). ผลของการเล่นบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กอนุบาล (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- นัยนันต์ จิตประพันธ์. (2557). การป้องกันและดูแลเด็กกลุ่มอาการดาวน์. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 1(3), 73 - 87.
- นฤมล พูลเพิ่ม. (2556). ผลการใช้กิจกรรมการพับเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 29(1), 47 - 56.
- นิสารัตน์ อิศระมนโรส. (2552). ผลของการใช้กิจกรรมการเล่านิทานแบบไม่จบเรื่องที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กวัยอนุบาล. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- เนตรชนก รักกาญจน์. (2558). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้วรรณกรรมเป็นรากฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- รัชนิกร ชะตางาม. (2560). การสร้างสรรค์ศิลปะสื่อผสมพื้นที่แห่งความสุขกรณีศึกษาศิลปะบำบัดเพื่อพัฒนาสมาธิในเด็กสมาธิสั้น (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วลัยภรณ์ สิงห์น้อย. (2556). ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะแบบกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 6(3), 11 - 19.
- วลีฐิณี เวทย์วิชานันท์ และวาระดี ชาญวิรัตน์ (2562). การใช้ชุดกิจกรรมศิลปะพัฒนาความสามารถในการจดจ่อตั้งใจทำงานของเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ที่มีภาวะสมาธิสั้น. วารสารราชพฤกษ์, 17(2), 88 - 94.
- วาสนา บัวศรี, อลงกต ภูมิสายตร, ประวิทย์ สิมมาพัน และขุนเพชร ใจปันทา. (2552). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความคงทนทางการเรียนสาระการเรียนรู้หน่วยธรรมชาติรอบตัวของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ระหว่างการเล่านิทานจากหนังสือภาพและการเล่านิทานโดยสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน 2 มิติ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(3), 89 - 100.
- วรรณพร กองมงคล. (2552). การใช้วรรณกรรมบำบัดเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- วรภัฏ รัตนพันธ์. (2559). ผลของกลุ่มการเล่นบำบัดแบบเด็กเป็นศูนย์กลางต่อพฤติกรรมก่อนในเด็กระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.